

Ivan Golub

Knjiga poučaka

Privedio
Mario Kolar

 NEOLIT

ARTIKULACIJE

KOPRIVNICA, 2024.

Ivan Golub: Knjiga poučaka

Biblioteka Ineditum

Urednik Marko Gregur

- © Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2024.
- © za hrvatsko izdanje Neolit i Artikulacije, 2024.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku bez pisanog dopuštenja nakladnika.

Otisnuto u ožujku 2024.

ISBN: 978-953-50909-2-2

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Koprivničko-križevačke županije

Nalazeći se na Thallassoterapiji u Crikvenici radi grla, koje sam bio izderao „do daske“, morao sam nekoliko tjedana provesti u potpunoj šutnji, kako bi mi se vratio „dobar glas“. Nisam ponio nikakvu knjigu sa sobom osim časoslova. Ni s kim ne razgovaram.

Sinulo mi. Stvorio sam si društvo sjećanjem. I to sjećanjem na ljude od kojih sam u životu nešto naučio. Pa mogao bih to i zapisati – pomislili. I kad sam se vraćao s liječenja, zadobivši opet „dobar glas“, nosio sam sa sobom rukopis „Knjige poučaka“. U knjizi donosim likove ljudi koje sam u životu susretao i od kojih sam nešto naučio.

Ivan Golub, *Običan čovjek*

Nauk rodnog doma

Očev poučak

Ništa lakše nego zapisati očev poučak. Ipak nije tako. Moj otac nije mi davao nikakve pouke. Baš nikakve. Ne pamtim da mi je ikad kazao kakav trebam biti. Nije kazao, ali je pokazao.

Moj otac zvao se Luka. Bio je jedini sin svojih roditelja. Drugo su bile kćerke. Bio je visok. Govorio sam mami, kad sam bio mali: „Ja bum kak papa.“ Mama mi se smijala što sam bio njena rasta. Šutljiv je bio moj otac i radin. Radio je kako se to kod nas kaže „razložno“.

Svuda me je uzimao sa sobom, ako sam ja htio ići. Na polje, na sajam i u vinograd. Rado sam išao s njime u vinograd. Dok je on modrom galicom „šprical gorice“, ja sam se igrao na pjeskovitoj zemlji. Majka bi nam u vinograd zamotala lanenu krpu sa slaninom, stavila glavicu luka, okrajak kruha i sve stavila u kožnatu torbu. U njoj su već bili ključevi od klijeti. Zapravo su vazda bili u njoj, jer se ta torba nosila samo u vinograd. Zvala se „goričarska torba“.

Spominjem se jedne zgode. Otac je otišao prskati trsje, a ja sam se igrao. Sjetih se očito slanine u torbi – a volio sam slaninu – i otrčah u trsje k ocu i upitah ga:

„Papo, a gda bumo slanine jeli?“

„Dok polne odzvoni“, odvratio je otac mirno i nastavio pritiskati rukom bakrenu špricu iz koje je šikala rastopina modre galice na lišće vinove loze.

U pijesku sam našao komad hrđavog lanca i stao njime udarati o vrata klijeti. I onda otrčao u trsje k ocu:

„Papo, je l' ste čuli, odzvonelo je.“

Nasmijao se. Ni govora da bi me ukorio.

Još se jedne zgrade spominjem u vezi s vinogradom. Bila je u klijeti postelja koju smo zvali „postelka“. Sva od drva. Bez ijednog čavla. Otac ju je počeo rastavljati kako bi je mogao staviti na kola i povesti doma. Ja sam pažljivo motrio kako on to radi. Uzglavna stranica postelje i bočna stranica bile su spojene drvenim klinom. Otac je probao protresti postelju, ali nije išlo. Ja najednom otrčim i donesem odbačeni zubac od grablja i položim ga na klin. Otac je udario po zubu, a zub je izbio klin. Pomilovao me. Rekao kako sam pametan. I kad smo došli doma pripovijedao je podrobno priču o zubu i klinu i hvalio sinčića. Poslije je to pripovijedao i susjedama, preda mnom. Zapravo hvalio se sa mnom. Ili, kako bi se to kalinovački reklo, „štimal se je“. I kad sam ponarastao nikad se ne sjećam da bi me poklopio, a puno puta me, sjećam se, pohvalio. Uzimao me ozbiljno.

Jedan razgovor s njime o putu u vinograd zaodjenuo sam u stihove:

Papo!

Oj!

A kaj to delate?

Kolje podaštram.

A kaj bute s koljem delali?

Bum je v gorice vozil,
na Šargi.

A kaj bute tam s kolcom delali?

Bum ga nakolil
nuz trs.

A zakaj?

Kaj bu loza po njem puzala.

A zakaj bu puzala?

Kaj bu mogla grozdje na sebi držati,
kaj Ivica bu imal kaj zobati.

A je l' bum i vino pil?

Dok budeš veliki.

A zakaj deca ne smedu vino piti?

Deklicam bi se futa skrčila,
a dečkoci ne bi f školi znali.

A je l' pem ja z vami v gorice

dok bute kolje vozili
na Šargi?

Ako buš dober!

Budem! Kak trn f peti!

Otac je znao zapjevati u klijeti ili na putu iz vinograda. No, otkako je poginuo sin mu Martin, nikada ga više nisam čuo pjevati.

S ocem sam išao rado na sajam, bilo za Đurđevo u Đurđevac, bilo na Bedenika u Kloštar, bilo čak u Koprivnicu. Ne zaboravljam kako mi je jedne večeri rekao:

„Je l' očeš zutra iti z menom f Koprivnicu na pijac?“

„Oču!“

„Al se mora jako zaran stati. Još dok je kmica.“

Njegova riječ je bila najčešće: „Je l' očeš.“

„Ivica, je l' ideš?“ potresao mi glavicu držeći u ruci zapaljeni lampaš.

Ustao sam hitro. Stavio me na kola. Zamotao u gunj i položio na sijeno, nek spavam. Nisam zaspao. Došli smo u Đurđevac. Na ulici, na stupovima, svjetiljke. Zbacio sam gunj, skočio iz sijena, sjeo uz oca začuđen.

„A kaj to sveti?“

„To je eletrika“, odgovorio mi je otac.

Moj prvi susret s električkom. Ni Rim, ni London, ni Pariz, ni New York, što ću ih u svom sjaju kasnije vidjeti, ne dadu se usporediti s doživljajem električne rasvjete u Đurđevcu. Znam danas da su to morale biti slabe žarulje po đurđevačkim stupovima, blijedi žišci u usporedbi s rasvjetom velegrada, ali meni dan-danas ona rasvjeta iz Đurđevca zasjenjuje svjetla sviju metro-pola.

Jedan put na sajam složio sam u pjesmu:

Pemo na pijac!

A kaj mi kupite?

Tebi konjića

a Rozici bapku

kod lecitara.

A je l' mi kupite i žemlu?

Žemlu i kobasicu

kod pečenjara

na pijacu.

A zakaj se ide na pijac,

je l' kaj se bapke kupuju

i konjići i žemle?

I kaj se krave prodadu

i pajcoki kupe,

i kaj se svečecu pomoli

za sreču pri gospodarstvu
i zdravlje pri iži.

A kojemu svečecu?
Svetomu Jantunu.

Je l' onomu kaj na steni
Isuseka drži?
Ne tomu, onomu kaj kod Tolnice
na križanju s pajcokom stoji.

A kaj se bumo na pijacu molili?
Na pijacu se ne moli.

A je l' se tam klene?
Buš videl.

A za kaj se bumo molili
svetomu Jantunu s pajcokom?
Za naše domare,
za Cifru kaj se oteli,
viš da je na stelenju,
vlane je zvrгла.
Da neje, zutra bi teličku
na pijac vodili.
I za crlenjaše se bumo molili,
lepi su,
oču jesti.
Bumo je prodali na prolet,
kupimo Ivici opravu.
Buš se štimal ž njom
na Vuzem.

Je l' mi kupite i rupčeca
kaj si ga denem v žepek?
Nego kajda.

Ništa uzbudljivije nije bilo od hodočašća na Mariju Bistricu. Otkako je moja majka čudesno ozdravila po zagovoru Majke Božje Bistričke, do dana današnjega svake godine ide netko na Mariju Bistricu. Najčešće na Trojake (Duhove). Izmjenjuju se. Ti ove godine. On k letu. Išao sam „k Majki Boži“ – kako se to kod nas veli za hodočašće na Bistricu – i s majkom i s ocem. Kad sam išao s majkom bio sam se izgubio u crkvi i oko crkve. Naplakala se mama.

Otac koji me je svakamo vodio kamo bi on išao, ako sam htio, poveo me sa sobom i na Bistricu. Takvo jedno, ili zapravo sva hodočašća, složio sam u pjesmu:

Pemo k Majkiboži!
Majka nam speču kokoš
i lecitarske kolače.
Tam burno vidli
sakakvejov lazarov
i Mariju f crlenoj opravi
i ringišpila.

Je l' bumo i gverca pili?
I gverca burno pili
i vodu za novce!

Je, pak se voda
za novce ne pije!
Kod Majkebože se pije.
Buš čul kak Majdaki budu

na križanje vikali:
„Daj mi kelača,
dam ti vode!“
I dinara zememo
Mariji na dar.

A kaj bu Marija s dinarom?
Kaj joj opravu kupe.

A je l' ju razdrla?
Je l' joj pak kupe crlenu?
Aha!
Buš videl komedijaša z bradom
i golompare.
Navek se za me drž –
oni oču decu krasti.

A kaj delaju z decom?
Strgaju jem ruke i noge
i joči jem skopaju,
ž nejov lazare naprave
pak ž njema prose.

A je l' oni nemaju dece?
Imaju.

A je l' svojoj deci
neču joči skopati?
Neču.

A ščem jem zvade joči?
Denu jem lupinu od oreja
na sakoje joko,

pod lupinu pavuka –
pavuk jem joko popije.

Mene je stra.

A je l' Marija ne vidi golompare?
Vidi. Ona se vidi.

A je l' je neće sterati?
Je l' kaj si ne bi
crlenu opravu zamusala.
Ja golomparu spuknem bradu!

Otac me je uzimao sa sobom kad bi išao u polje.

„Obudite me!“ molio bih ga odlazeći na počinak.

A otac je odlazio vazda rano u polje, ako je bilo daleko da se do vrućine stigne do polja, a ako nije bilo daleko da se do vrućine već nešto napravi. Volio je da idem s njime i ja sam volio. Najdalje je bilo ići „na Peske“; tamo se za mraka još kretalo. Peski su zaselak siromaha. Okolo su njive, livade, kolinjaci (drvlje za kopje), vinogradi i najvećma pusti pijesak.

Otac bi me posadio na kola uza se i omotao gunjem što bi ga skinuo Šargi s pleća. Napravio bi pred konjima po tlu bičem znak križa (vazda je tako činio) i uspeo se na kola. Potjerao konje: „Šarga, Vranka, ajd vu ime Bože!“ Prolazili smo kao duhovi selom koje je spavalo. Sjećam se kako bi ponekad otac zaustavio konje. „Ej, ej!“ Sišao bi s kola, uzeo vrećicu – povukao sam po njoj rukom i pogodio da je u njoj grah – donio je do putnih vrata i tiho je spustio u dvorište. Uspeo se na kola: „Ajde, Šarga, Vranka!“ Dalje ili drugi put jednako bi se zaustavio, uzeo iz kola culo (malu vreću u kojoj je, vidjelo se po izbočina-

ma, bio krumpir). Spustio bi culo preko ograde. A u kasnu jesen spustio bi preko plota po koju cjepanicu drva. Sam mi nije ništa rekao, ali ja sam ga pitao. Kazao mi je: „Njij je puno a imaju malo zemle i nemaju kruveka. Nas je puno i Bogek nam je dal puno zemle i imamo kruveka.“ Sve mi je bilo jasno.

Moj otac je volio starinu. Bio je posljednji u selu koji je nosio narodnu nošnju: široke lanene hlače-gaće i široku lanenu košulju. I još nešto: rublje od lana koji je on sijao, koji je on pukao, on namakao, koji su njegova žena i djeca u stupi tukla, žena i kćeri prele i tkale. Nikad nije htio obući „kupneno“ (kupljeno) rublje.

Zaboravio je pisati. Nakon školskih zadaća nije zacijelo nikad ništa napisao. (Odrađuje li to njegov najmlađi sin?) A čitati je znao samo svoj molitvenik s masnim slovima. Njega bi čitao svake nedjelje popodne kad bi žene otišle na večernjicu. Neizostavno bi čitao, i to naglas svoj molitvenik, možda neizostavnije nego svećenik časoslov. Za danjeg svjetla bi poklepao kosu koja će trebati drugi dan za ranu košnju ili kakav otkos ljulja na obližnjim Kapitanskama (predjelu koji nosi ime po nekadanjoj krajiškoj kapetaniji). Tu sliku složio sam u pjesmu:

Kak šiba na vodi dršče ljulj.
Čega se boji?

Japok Golubov idu polako od jablanov
v beloju rubači, v širokema gačaj.
Ziblu se po stezi, v debelem šulcu,
već je poserel,
zdavna ga je Kralj f Kloštru pofarbal.

Japok idu po travi

s kosom na pleče ščerbavom.
Razdrla se je sirota tuliko let.
Včera su ju nekak poklepali na drvniku
dok su se Bogeku pomolili
z svoje molitvene knjige z debelema slove.

Kak šiba na vodi dršće ljulj.
Koga se boji?

Porastao sam. Završavao četvrti razred osnovne škole. Poželio ići u sjemenište. Čitao sam *Glasnik Srca Isusova* u kojem su izlazila *Pisma malom Ivici* i *Pisma roditeljima*. U njima se govorilo o svećeničkom zvanju i o sjemeništu. Na kolima bih znao ocu čitati *Pismo roditeljima*. A kad nam je učiteljica Milka Radić potkraj školske godine govorila o školama kakvih sve ima, i na kraju spomenula sveučilišta, ja sam skočio: „Ja bum išel na sveučilište.“ Doslovce sam shvatio riječ „sveučilište“ gdje se sve uči. Dakako da su se svi nasmijali jer nisam bio ne znam kakav đak. U sjemeništu je bio i moj mještananin Ivo Zalar. Išli bi skupa u crkvu i natrag, on kao sjemeništarc na dnevnu misu, a ja kao ministrant kod mise. Pripovijedao mi je o sjemeništu.

Otac i majka bili su zatečeni željom svojega najmlađeg. Otac, kojemu sam oduševljeno govorio o školi i sjemeništu, pažljivo me slušao i šutio. Ja sam tek kasnije odčitao njegovu šutnju.

Bio je rat. Moja starija braća na ratištu. Oca su boljale oči, imao je trahom, ako se ne varam. Kad bi upregao konje, sjeo bi otraga, da mu sunce ne udara u oči i samo na raskršću potegnuo uzdu. Šarga ga je dalje vozila do željenog polja. A doma je znala sama. U tim teškim vremenima ja sam mu bio nada. Ponarastao sam i sve ću više rasti

i sve mu više biti od pomoći. I sad bih ja u škole, od kuće, u Zagreb. Međutim, ništa od toga nije mi rekao. Jednom samo, kad smo bili u vinogradu, nas dva sami u klijeti, kazao mi je: „Je l' me buš ostavil?“ U tom upitu bilo je toliko ljubavi, toliko boli, više nego što je to dvanaestogodišnji dječak mogao proniknuti.

Veselo sam se spremao za put. Spavao sam dobro. „Ivica, doba je slagati se na vlak“, taknula me majka. Skočio sam presretan. Otac je zapregnuo konje. Napravio bičem znak križa pred njima. Uspeo se na kola: „Šarga, Vranka, ajde vu ime Bože.“ Šutjeli smo. Prolazili selom koje je još spavalo. Onako nekako kao kad sam išao s ocem kao mališ na polje u rane ure, i kad bi on zaustavljao konje da ostavi dar potrebnima.

„Ivica, ako očeš, vrnemo se“, izišao je otac iz šutnje.

Ne znam jesam li išta rekao.

Konji su grabili kopitima cestu. Prošli smo kraj crkve. Otac je kao svagda skinuo šešir. Na postaji, na kojoj su se razabirala latinička i ćirilička slova „Kalinovac“, otac me ostavio. Nije mogao čekati vlak jer se konji plaše vlaka. Nekad je ostavljao plodove zemlje potrebnima, a sada sina koji mu je tako potreban. S mamom sam se odvezao u Zagreb, u Dječjačko sjemenište na Šalatu.

Dolazio sam za blagdane i praznike doma. Otac bi me pažljivo slušao i jednako hvalio. Nije pitao za svjedodžbe, to je više majku zanimalo. Išli smo u vinograd. Pa i na polje.

Bio je u vinogradu. Kosio je podolje. Umoran od košnje legao je na pokošenu travu. Jedva ustao, jedva konje upregnuo, jedva doma došao. Legao i više nije ustajao. Došao sam doma za božićne praznike. Molio je i nas pozivao da molimo. Razgovarao o oporuci. Govorili su mu što da komu ostavi. A za mene su mu neki rekli da mi ne

treba ništa ostavljati jer ću biti župnik, „a župnik ima i preima“. Šutio je. Dao je jedne večeri pozvati pisara Kajićevoga. U pero mu je kazivao oporuku. U njoj je stajalo: „Franji ostavljam polovicu svega pokretnoga i nepokretnoga i da izškoluje do kraja svoga brata Ivana. Ivanu ostavljam četvrtinu svega pokretnoga i nepokretnoga.“ Shvatio sam. Moj otac me nije htio ucijeniti da moram postati župnikom jer nemam nigdje ničega svojega. On mi je ostavio slobodu da možda i ne postanem svećenikom. Odnosno, to ne moram iz nužde, iz neimaštine postati. I još nešto sam shvatio. On, koji je svakoga darivao, nije htio da ne obdari svojeg najmlađeg. I ovo: nije zacijelo htio da se pojavi i sjena nečega što bi ličilo odmazdi zbog toga što sam ga odlaskom na škole ostavio.

Kad je pisar Kajićev pružio ocu oporuku da se potpiše, otac je stavio križ. Potpisati se više nije znao. No, taj križ kazivao je više nego sva slova. To je bio njegov život.

Kad sam se kasnije raspitivao u starijih mještana, dakako o svojem ocu, kod posljednjeg i u selu najstarijeg Martina Zalarovog (oca Ive Zalara) uz očevu čestitost spomenuli bi i da je „bil mučenik“. U najdoslovnijem smislu riječi. Namučio se. Koliko se je sipine navozao i šljunka za drumove kako bi vraćao dugove. Gradio skupa sa suprugom kuću, staje, sjenike. I podizao djecu.

Na ostavinskoj raspravi sudac, pročitavši oporuku, rekao je da ne pamti tako razumnu oporuku.

Bio je 22. prosinca. Poslije objeda sjeo sam do očevih nogu. Naslonio glavu na stranicu kreveta. Hvatao me drijem. Osam noći sam, naime, bio bdio uz oca. Tek što sam sklopio oči, očev zov: „Ivica, došle su smrtne muke.“ Prenuo sam se. Otac je ukućane zvao jednog po jednog k sebi. Za Franju su mu rekli da ga nema, da je u vinogradu. Svakomu je rekao jednu rečenicu. Savjet.